

[itobiad], 2022, 11 (3): 1345-1362

<p>Aile ve Suç İlişkisi: Denetimli Serbestlikteki Gençler Üzerine Nitel Bir Çalışma</p> <p>The Relationship Between Family and Crime: A Qualitative Study on Young People on Probation</p> <p>Video Link: https://youtu.be/jlVQiEnbAh0</p>	
<p>Zeynep ŞENTÜRK DIZMAN</p> <p>Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İİSBF Asst. Prof., İstanbul Gelisim University, FEASS zsenturk@gelisim.edu.tr / ORCID: 0000-0001-8558-3169</p> <p>Nurgün OKTİK</p> <p>Prof. Dr., Maltepe Üniversitesi, İTBF Prof., Maltepe University, FHSS nurgunoktik@maltepe.edu.tr / ORCID: 0000-0003-4910-9464</p>	

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type	: Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received	: 23.03.2022
Kabul Tarihi / Accepted	: 03.07.2022
Yayın Tarihi / Published	: 11.09.2022
Yayın Sezonu	: Temmuz-Ağustos-Eylül
Pub Date Season	: July-August-September

Atıf/Cite as: Şentürk Dızman, Z. & Oktik, N. (2022). Aile ve Suç İlişkisi: Denetimli Serbestlikteki Gençler Üzerine Nitel Bir Çalışma . İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi , 11 (3) , 1345-1362 . doi: 10.15869/itobiad.1092012

İntihal-Plagiarism/Etik-Ethic: Bu makale, iTenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir/This article has been scanned by iTenticate.

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur/It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (Zeynep ŞENTÜRK DIZMAN , Nurgün OKTİK).

Copyright © Published by Mustafa Süleyman ÖZCAN.

Aile ve Suç İlişkisi: Denetimli Serbestlikteki Gençler Üzerine Nitel Bir Çalışma ¹

Öz

Aile her toplumda en temel kurumdur. Toplumun sağlıklı bir şekilde varlığını sürdürebilmesi, güçlü bir aile kurumunun varlığı ile ilgilidir. Bireyin yaşadığı sorunların aile ve sosyalizasyon sürecinden etkilendiği kabul edilmektedir. Son yıllarda yapılan araştırmalarda, toplum tarafından kabul görmeyen bazı olumsuz davranışların aile yapısı ile bağlantılı olduğu belirtilmektedir. Bireyin çocukluk döneminde aile ortamında yaşadığı sorunlar onun davranışlarını olumsuz etkileyerek suça yönelmesini sağlayabilir.

Suç ve ceza birbirinin ikizidir. Geçmişten günümüze toplumsal cezalandırma uygulamalarında, değişen toplumsal yapıya göre düzenlemeler yapılmıştır. Geleneksel ceza sistemleri genel olarak suçluları toplumdan soyutlamayı seçerek kapatma uygular. Ancak hapsedmek suçun yeniden işlenmesi konusunda başarılı olamamıştır. Bu durum cezaevlerinin sayısının artmasıyla ve cezaevlerinin nüfusunun kalabalıklaşmasıyla daha iyi anlaşılmaktadır. Son yıllarda geleneksel ceza sistemlerinde bir takım değişimler yapılmaktadır. Denetimli serbestlik sistemi de bu değişimlerin bir parçası olarak suç işleyen toplum içinde kontrol etmeyi hedefler. Böylece suç işleyen toplum içinde onanması sağlanmaya çalışılır.

Bu çalışmanın amacı, denetimli serbestliğe tabi tutulan gençlerin suç işlemelerinde ailenin etkisini sosyolojik suç teorilerinden sosyal öğrenme ve sosyal kontrol teorileri kapsamında incelemek ve ülkemizde, çok uzun olmasa da, etkin bir öneme ve değere sahip olan denetimli serbestliğin genç suçluluğunu önlemede yeterliliğini değerlendirmektir. Niteliksel araştırma yönteminin uygulandığı saha araştırmasında, “İstanbul Anadolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü’nde” denetime tabi tutulan 18-30 yaş arası 60 kişiyle derinlemesine görüşme yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, gençlerin suç işlemeleri ile aile yapıları arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yine denetime tabi tutulan gençlerden elde edilen veriler doğrultusunda, sistemin geliştirilmesine ihtiyaç duyulduğu hususu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gençlik, Denetimli Serbestlik Sistemi, Aile Yapısı, Suç, Sosyal Öğrenme, Sosyal Kontrol

The Relationship Between Family and Crime: A Qualitative Study on Young People on Probation

Abstract

The family is the most basic institution in any society. The existence of a healthy society is related to the existence of a strong family institution. It is accepted that the problems

¹Bu makale, Zeynep ŞENTÜRK DIZMAN’ın Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı’nda Prof. Dr. Nurgün OKTİK danışmanlığında hazırladığı “Denetimli Serbestlik Altındaki Gençlerin Aile Yapıları ve Suça Yönelimleri Konusunda Nitel Bir Araştırma: “İstanbul, Hasanpaşa Örneği” başlıklı (2019) yayımlanmamış doktora tezinin bir kısmından derlenmiştir.

experienced by the individual are affected by the family and socialization process. In recent studies, it is stated that some negative behaviours that are not accepted by the society are related to the family structure. The problems experienced by the individual in the family environment during childhood can negatively affect his/her behaviour and lead him/her to turn to crime.

Crime and punishment are twins. From past to present, social punishment practices have been regulated according to the changing social structure. Traditional penal systems generally practice confinement by choosing to isolate offenders from society. However, incarceration did not succeed in re-committing the crime. This situation is better understood with the increase in the number of prisons and the overcrowding of the prison population. In recent years, some changes have been made in traditional penal systems. The probation system, as a part of these changes, aims to control the perpetrator within the society. Thus, it is tried to ensure that the perpetrator of the crime is approved by the society.

The aim of this study is to examine the effect of the family on the delinquency of young people subject to probation within the scope of sociological crime theories, social learning and social control theories, and to evaluate the adequacy of probation, which has an effective importance and value in our country, although it is not very long. In the field research, in which the qualitative research method was applied, in-depth interviews were conducted with 60 people between the ages of 18-30 who were subject to inspection at the "Istanbul Anatolian Probation Directorate". According to the results obtained, it was concluded that there is a significant relationship between young people committing crimes and family structures. Again, in line with the data obtained from the young people who were subjected to inspection, it was revealed that the system needed to be developed.

Keywords: Youth, Probation System, Family Structure, Crime, Social Learning, Social Control

Giriş

Doğumla birlikte başlayan ve yaşamın sonuna kadar etkili olan aile, fizyolojik olduğu gibi ekonomik, kültürel ve toplumsal yönleri ile de bireyin sosyal gelişimini, davranışlarını şekillendirip yönlendirir. Birçok işlevi olan aile, yeni yetişenlerin sosyalizasyonu, sevgi, ekonomik güvence ve nüfusu sürdürme gibi fonksiyonları içerisinde barındırır (Oktik, 2018: 4).

Kişinin sosyal gelişiminde önemli bir yere sahip olan aile, aynı zamanda, suç davranışının edinilmesinde de etkili olabilmektedir. Gençlerin doğumdan itibaren geçen süreçte yaşadıkları aile içi dinamiklerden etkilenecek suçlu doğuş olasılığı da söz konusudur. Aile yapısının genç suçluluğu üzerindeki etkileri incelendiğinde, bireyin aile ortamında görülen bazı temel davranışların suç işlemede etkili olabileceği bilinmektedir. Aile ve genç suçluluğu ile ilgili çalışmalarda, yoğun olarak çalışılan konuların, ailede suç işlemiş bireyin bulunması, kalabalık aile yapısı, aile içi şiddet, ebeveynlerin düşük eğitim seviyesi, yoksulluk, göç, ailede uyuşturucu madde-alkol kullanımı ve parçalanmış aile yapısı olduğu görülmektedir (Demir, 2016: 17).

Suç kavramının açıklanmasında, bireyin kişisel özellikleri ile ilgili biyolojik ve psikolojik teoriler geliştirilmiştir. Ancak bireyin diğerleriyle olan ilişkileri, insan hayatında büyük bir öneme sahiptir. Bu çerçevede suç kavramının açıklanmasında en detaylı ve sistemli açıklamalar sosyolojik teoriler tarafından gerçekleştirilmiştir (Şahinli, 2012: 33). Bu teorilerden biri olan sosyal öğrenme teorisi; Sutherland (1942) ve Akers (1998) tarafından geliştirilmiştir. Suçun öğrenilebilen bir davranış olduğunu belirten Sutherland (1942), suçun normal bireyler tarafından işlenen bir eylem olduğunu iddia ederken yaklaşımını Gabriel Tarde'nin Taklit Kanunlarına dayandırır (Akt. Dolu, 2012: 235-256). Tarde (1903), toplum nedir sorusuna yanıt olarak toplum taklittir yanıtını veren sosyologdur. Tarde, Taklit Kanunları adlı eserinde suç davranışının sosyal nedenlere bağlı olduğunu ve taklit yoluyla öğrenildiğini belirtmiştir (Akt. Dolu, 2012: 236).

Benzer şekilde Akers, sosyal ortamın sosyal öğrenme için uygun bir ortam olduğunu, sapkın ve suçlu bireylerin bu ortamın içinde suçu öğrendiğini iddia ederken, gençlerin bu davranışları içselleştirerek sürdürebileceğini belirtir. Ancak bu eyleme geçebilmesi noktasında kişinin karar verici olması söz konusudur. Akers, dolayısıyla, sapmış davranışları; öğrenilen davranış olarak kabul eder (Akt. Oktik, 2013: 20). Bu konuda öncelikle aile içi şiddetin gençlerin suç işlemelerinde etkileri üzerinde durulması gerekmektedir. Çocuğun aile ortamında şiddet görmesi, gençlik döneminde şiddet göstermesine yol açabilir. Çocuğun şiddetin var olduğu bir ailede yetişmesi, şiddetin nesiller arası aktarımıyla, gençlik döneminde, kendi ailesine şiddet davranışı göstermesine neden olabilmektedir (Demirel, 2017: 86).

Öte yandan Farrington, suçlu anne-babaya sahip olan gençlerin daha fazla suç davranışı gösterdiklerini, özellikle suçlu babanın gençlerin suç işlemelerinde önemli bir rol oynadığını belirtmektedir (Farrington, 2010: 205). Yine genç suçluluğunun en önemli nedenin sağlıksız ebeveynler olduğunu belirten Dannerbeck, suçlu ebeveynlerin çocuklarının suç işleme olasılıklarının daha fazla olduğunu ifade etmiştir (Dannerbeck, 2005: 200-201). Ayrıca ailede uyuşturucu madde/alkol kullanan kişilerin olması gencin anti-sosyal davranışlar göstermesinde etkili olabilmektedir.

Başpınar'a göre, gençlerin suç işlemelerinde etkisi olduğu düşünülen bir diğer faktör ise ailenin göç etmiş olmasıdır. Kırdan kente göç sonucunda yaşanan en önemli sorunlardan biri kentlerin çeperlerinde ya da kentin eskiyen semtlerinde yaşamaktır. Kentlerde yaşanan yoksulluk, çevresel koşullar, trafik ve işsizlik gibi sorunlar gençlerin kentlere uyum sağlamasını engellemekte ve güç koşullarda yaşayan gençler açısından suça zemin hazırlamaktadır (Başpınar, 2008: 27). Yaşanılan yer ve suç ilişkisi incelendiğinde, gençlerin yaşadıkları bölgelerin suça etkisi sosyal öğrenme teorisi bağlamında değerlendirilebilir. Sosyal öğrenme teorisi suç davranışının görüldüğü bölgelerde gençlerin suç işleme olasılıklarının fazla olduğunu belirtmekte, suça tanıklık eden gençlerin suçu öğrendiklerini iddia etmektedir (Çoban, 2012: 44).

Bir diğer suç teorisi ise sosyal kontrol teorisidir. Bu teoriyi oluşturanlar suç ve sapma teorilerindeki temel yaklaşımın "insanlar neden suç işler?" sorusuna yönelik olduğunu, ancak, bireylerin çoğunun suç işlemediğinden hareketle asıl incelenmesi gereken sorunsalın "insanlar neden suç işlemez?" sorusu üzerine yoğunlaşılması gerektiğinin altını çizerek (Oktik, 2013: 37). Travis Hirschi (1969), Suçun Nedenleri adlı

çalışmasında, suç ve sapma eğilimi olan bireylerin hepsi şiddet ve sapmış davranış sergilemediğine göre, kişileri kontrol altında tutan etkenlerin neler olduğunu bulmaya çalışır (Akt. Oktik, 2013: 37-38). Bu çerçevede parçalanmış aile yapısına sahip olan gençler ile suç ilişkisini inceleyen araştırmalar, özellikle sosyal kontrol teorisi çerçevesinde konuyu ele almaktadır. Sosyal kontrol teorisine göre, tek bir ebeveynin sağlayacağı kontrol ve gözetimin iki ebeveynin sağlayacağından daha yetersiz olması, çocuk ve ebeveyn arasında bağ kurulmasını engellemektedir. Nitekim konu ile ilgili araştırmalar, parçalanmış ailelerde çocuk ve ebeveyn arasındaki bağın zayıf olduğunu iddia etmektedir (Fry, 2010: 15).

Genç suçluluğuna neden olan bir diğer faktör ise ailenin ekonomik durumudur. Dönmezer, yoksul ailelere sahip olan gençlerin, ebeveynleri tarafından daha az kontrol edildiklerini, arkadaş seçme ya da belli bir saatte eve gelmek gibi konularda daha serbest olduklarını, bu nedenle gençlerin suç işleyebileceklerini belirtmiştir (Dönmezer, 1994: 255).

Ayrıca, ekonomik yetersizlikler nedeniyle; kalabalık aileye mensup olmanın genç suçluluğu üzerindeki etkisini tespit etme konusunda yapılan araştırmalar sonucunda; doğrudan ya da dolaylı olarak, bu etkenin var olduğu belirtilmektedir. Ailenin kalabalık olması gencin ebeveynleri tarafından kontrol edilmesini kısıtlamakta ya da imkânsız hale getirmektedir (Şenses, 2010: 35).

Ekonomik nedenlerin yanı sıra ebeveynlerin eğitim seviyesi de genç suçluluğunu etkilemektedir. Ailede sosyal kontrolün sağlanması; ebeveynlerin eğitim seviyesi ile yakından ilgilidir. Okuryazar olmayan ebeveynlerin, çocuğunu eğitmek için hiçbir bilimsel kaynaktan yararlanma olanağı yoktur. Eğitimli olmak, anne-babaya kendi davranışlarını denetleme imkanı sağlamaktadır (Yokuş Sevük, 1998: 49-50).

Bu konuda yapılan çalışmalardan hareketle, gençler ailesel faktörler nedeniyle suç olarak tanımlanan fiilleri işlediklerinde ceza adalet sisteminin bir parçası olmaktadır. Denetimli serbestlik sistemi ceza adalet sistemi kapsamında yürütülmektedir. Denetimli serbestlik, dürüstlük ve insan haklarına saygı çerçevesinde küçük düşürücü davranışlardan uzak durarak ceza adalet sisteminin önemli bir parçası haline gelmiştir. Onarıcı adalet ile birlikte mağdurun uğradığı zararın giderilmesi, suçlunun eyleminden dolayı sorumluluk üstlenmesi ve toplumun daha sağlıklı bireylerle korunabilmesi amaçlanmıştır (Apaydın ve Kaplan, 2019: 185).

Ülkemizde 2005 yılında kurulmuş olan denetimli serbestlik sistemi, hem bir infaz hem de bir iyileştirme kurumudur. Denetimli serbestlik sistemi, suç işleyen gençlerin toplumla bütünleşmesi açısından her türlü hizmet ve programın sağlandığı toplum temelli bir ceza adalet yöntemidir (Karataş, 2017: 9). Denetimli serbestliğin ülkemizde kurulmasıyla birlikte ülkemizdeki mahkûm sayısının azalacağı, suç işleyen bireylerin cezaevine girmeden toplum içinde cezalarını tamamlayacakları düşüncesi mevcuttu. Ancak Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı'nın web sitesinden (2017) elde edilen veriler incelendiğinde, 2012 yılında 1.377.785 olan toplam dosya sayısının 2017'de artarak 5.583.948'e ulaştığı görülmektedir. Bu çerçevede gençlerin suç işlemelerinde etkili olan ailesel faktörlerin saptanması ve denetimli serbestliğin genç suçluluğunu önlemede yeterliliğinin değerlendirilmesi önem

arz etmektedir. Bu amaçla katılımcıların görüşlerine dayalı olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Aile yapısı ve genç suçluluğu arasında bir ilişki var mıdır?
- Denetimli serbestliğe tabi tutulan gençler tarafından sistem nasıl değerlendirilmektedir?

Yöntem

Bu araştırma, İstanbul Anadolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde görüşme yapılabilmesi amacıyla Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü'nden 6 aylık izin süresi alındık sonra 27.03.2017-27.09.2017 tarihleri arasında Anadolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evrenini İstanbul il sınırları içerisinde herhangi bir suçtan dolayı denetimli serbestliğe tabi tutulan kişiler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise İstanbul Anadolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde denetime tabi tutulan 18-30 yaş arası 60 kişi oluşturmaktadır.

Ayrıca bu çalışma nitel bir araştırma olup, derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Verilerin toplanma aşamasında araştırmaya dahil edilecek olan katılımcılar İstanbul Anadolu Denetimli Serbestlik Müdürlüğü'nde görevli uzman sosyolog ve psikologlar tarafından belirlenmiştir. Görüşmeler başlamadan önce her bir katılımcıya kendini tanıtan araştırmacı, araştırmanın konusu ve amacına ilişkin katılımcılara bilgiler vererek olumlu yanıt aldıktan sonra görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde görüntü ve ses kaydı alınmamış ve katılımcıların kimlik bilgileri gizli tutulmuştur. Derinlemesine görüşmeler 30 dakika ile 1 saat arası sürmüştür.

Bulgular

Öncelikle katılımcılarla ilgili demografik bulgulara yer verilmiştir. Daha sonra katılımcıların aile yapılarına ve denetimli serbestliğe ilişkin düşüncelerine yönelik bulgular ele alınmıştır.

Demografik Bulgular

Çalışmaya toplam 60 kişi katılmış olup, bu katılımcıların çoğunluğunu erkekler oluşturmaktadır (55'i erkek, 5'i kadın). Araştırmaya katılanların 23'ü 19-22, 12'si 23-26, 25'i ise 27-30 yaş aralığındadır. Katılımcıların 13'ü evli, 41'i bekâr, 6'sının ise boşanmış olduğu tespit edilmiştir. 9'u ilköğretim mezunu, 5'i ilköğretim terk, 10'u ortaokul mezunu, 2'si ortaokul terk, 7'si lise mezunu, 15'i lise terk, 2'si üniversite terk, 5'i öğrenci, 5'i ise hiç okula gitmemiştir. Katılımcıların 46'sının düşük gelir getiren ve geçici işlerde çalıştıkları, 9'unun işsiz, 5'inin ise öğrenci olduğu tespit edilmiştir.

Aile Yapılarına İlişkin Bulgular

Ailelerin Çalışma Durumu

Görüşme yapılan 60 katılımcının, 50'si annelerinin çalışmadığını; 10'u ise annelerinin temizlik ve bulaşıcılık gibi geçici işlerde çalıştığını belirtmiştir. Katılımcıların babasının iş durumuna bakıldığında 50'sinin esnaf, işçi ya da çiftçi olarak çalıştıkları tespit edilmiştir.

Bu araştırma kapsamında katılımcıların yoksul ailelerden geldikleri sonucuna ulaşılmıştır. Katılımcıların, ailelerinin ekonomik durumlarına ilişkin kendi ifadelerinden bir kaç şü şekildedir; *“Ben maddi durumu kötü bir ailede doğmuşum. Allah’a şükürler olsun yine de sağlığımız yerinde. Parasızlık çok kötü bir şey ama ben çok iyi bilirim bunu. Kimi zaman yiyecek ekmek bulamazdık. Sokakta kaldığımız zamanlar bile oldu. Ben çocukken soğuktan zatürre geçirdim mesela. Belki de maddi olarak durumu iyi olan bir ailem olsaydı bende böyle olmazdım. Buralara düşmezdim belki de”*(K2). Bir başka katılımcı ise *“Annem babam parasal yönden devamlı sıkıntı yaşadılar. Annem babam beni olsun, kardeşlerimi olsun para için dövmeydi, sıkıyordu ama geçim sıkıntısı bizi yok etti. Nasıl yok etti dersin babam hep sokaklarda iş peşindeydi. Annem bize bakıyordu. Ev desen derme çatma bir ev, para desen yok, adam gibi yemek yemişliğimiz yok. Bu şekilde büyüdük biz. Yani zor bir yaşantım oldu diyebilirim”*(K1) şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Katılımcılar arasında ekonomik koşullar nedeniyle suç işlediğini belirtenler, ailenin ekonomik durumu ile suç arasındaki ilişkiyi şu sözlerle ifade etmişlerdir: *“Fakir bir ailede yetiştik. Kendi ayaklarımız üzerinde durmaya çalıştık. Ailemiz de para olsaydı, okurduk belki de. İyi yerlere geldik ama olmadı işte. Yokluktan bu haldeyiz abla zaten. Babamız paralı olsaydı bizde kolejlerde okumuş olsaydık buralarda mı olurduk sence? Olmazdık. Aile çok önemli abla. Ailenin maddi durumu çok önemli çocuk için”*(K23). Bir başka katılımcı ise *“Benim de babamın doğru düzgün bir işi olsaydı ya da parası olsaydı bende hırsızlık yapmazdım. Ne okuyabildik ne de kendimizi geliştirebildik. Bunların tek nedeni aile tabii. İnsanın ailesi geleceğini belirliyor. Aile çok büyük şans insan hayatında. İyi bir aile de doğmuş olmak”*(K39) şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Katılımcılardan bazıları, geçim sıkıntısı nedeniyle ebeveynleri arasında sorunlar yaşandığını şu sözlerle ifade etmişlerdir: *“Maddi durumumuz mesela hiç iyi değildi. Maddi sıkıntı olunca evde gerilim oluyordu. Annem babam hep kavga ediyorlardı ama kavga hep parasızlıktan çıkıyordu. Hep bir kavga ortamı vardı evde”*(K4). Bir diğer katılımcı ise *“İş yerimiz falan vardı iflas edince bütün aile düzeni bozuldu. Babam çok sinirli biri oldu o ara. Annemle kavgalar başladı. Sonra zaten babam eve hiç gelmemeye başladı”*(K12) şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Ailelerin Eğitim Durumu

Katılımcının annelerinin 52’si, babalarının ise 6’sı okuryazar değildir. Anneler arasında ortaokul, lise ve üniversite mezunu bulunmamaktadır. Babaların çoğunluğu ise ilkököl mezunudur. Babalar arasında lise ve üniversite mezunu bulunmamaktadır. Katılımcılar arasında hiç okula gitmediğini belirtenler, anne-babalarının düşük eğitim seviyesine sahip olmaları nedeniyle okumak istemediklerini şu sözlerle ifade etmişlerdir. *“Eğitim hayatım sıfır, hiç gitmedim ki okula. İstemedim hiç gitmek. Kimse demedi sen okula gitme etme diye. Ben istemedim içimden gelmedi okumak. Ailemde bir şey demedi. Onlarında okumuşluğu yok zaten. Belki de ondan bende okula gitmek istemedim”*(K36). Diğer bir katılımcı ise *“Hiç okula gitmedim ki. Ailemde de okuma yazma bilen yoktu onlardan kaynaklanan bir şey olabilir. Okumuş biri olsaydı evde belki görür örnek alırdım ama yoktu. Okula git diye teşvik eden biri de olmadı ailede beni. Annem babam çok cahil insanlardı. Ekmeğimizin peşindeydik o dönem. Belki de ondan okutmamışlardır bilemiyorum. İsterdim ama en azından bir ilkökölü bitirmeyi. Okumuş bir ailem olsaydı belki liseyi bile okurdum”*(K32) şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Aile İçi Şiddet

Araştırma kapsamında katılımcıların 54'ünün babasından şiddet gördüğü tespit edilmiştir. Bu konuda bir katılımcının görüşü şu şekildedir: *“Çocukken döverdi beni babam, çekinirdim babamdan. Alkol de kullanıyor zaten. Bağırıp çığırıyordu hep. Evden kovdu sonra ben ve eşimi. Artık hanımın babasında kalıyoruz. Alkol içtiği zaman ne dediğini ne konuştuğunu hiç bilmez. Çok ağır konuşur, saldırganlaşır. Çocukluktan beri çok çektik babamdan”*(K2).

Katılımcılar arasında babaları tarafından şiddet gördüğünü belirtenler, aynı zamanda babalarının annelerine de şiddet uyguladığını belirtmişlerdir. Katılımcıların, aile içi şiddete ilişkin kendi ifadelerinden bir kaçısı şu şekildedir; *“Babamı arada görüyorum artık eskiden beri aram onunla hiç iyi olmadı, hiç bir şey de istemedim ondan şuan bile istemiyorum alakam yok onunla. Dayacağımı da çok yedim. Annemle de çok kavga ederlerdi. Onu da dövüyordu. Ben de kopardım bağımlı onunla”*(K36). *“Babam çok sert bir insan, annem babamdan çok çaktı devamlı kavga ederlerdi, döverdi annemi. Benimde ufakken çok dayak yemişliğim vardır kendisinden. Evde hep kavga vardı. Annem iyi kadındır onun bir şeyini görmedim. Bana bir şaplak atmışlığı yoktur”*(K58). *“Çok sinirli bir adam çünkü. Annemi de kaç kez dövdüğüne şahit oldum. Pek aram iyi değil babamla zaten. Belki de yediğimiz dayaklardan bir soğukluk oldu”*(K60).

Katılımcılardan sadece 1'i annesinden şiddet gördüğünü belirtmiştir: *“Annemin dayacağımı çok yedim. Annem babama ne yapsam yetiştirirdi. Önce annem döverdi akşam babam gelince eve annemin gazıyla birde ondan dayak yedim. Annemin de eli baya ağırdı ama. Zaten yapı olarak da çok iri bir kadın”*(K52). Buna ek olarak, kadın katılımcılardan biri, ağabeylerinden şiddet gördüğü için evlenmek zorunda kaldığını şu sözlerle ifade etmiştir: *“Anne babadan bir sıkıntım olmadı. Ağabeylerim çok çektirdi, çok döverlerdi ama beni. Onlar yüzünden gittim evlendim evden kurtulayım diye. Eşimden de dayak yedim. Ağabeyler bitti eş dayacağı başladı. Bu da benim şanssızlığım herhalde. Benim burada olmamın yüzde yüz nedeni ağabeylerim. Babamda hiç engel olmadı. Onları erkek çocuğu diye hep kayırırdı”*(K46).

Aile Çevresinde Suç

Aile çevresinde suçlu kişilerin olması, gencin suçlu kişiyi örnek alarak suç işlemesine neden olabilmektedir. Görüşme yapılan 60 katılımcının 21'i kardeşinin suç işlediğini belirtmiştir. Katılımcıların, kardeşlerine ilişkin kendi ifadelerinden bir kaçısı şu şekildedir; *“Kardeşlerim iyi çocuklardır, işinde gücünde sadece bir kardeşim suça bulaştı birde ben. Onun suçu çok başka bir şey ama şimdi söylemeyeyim. Benim suçum onunkinden çok daha hafif öyle diyeyim sana”*(K7). *“Büyük ağabeyim de gasp suçundan içeri girmişti vefat eden ağabeyim. Gasp suça giriyorsa bir o birde ben varım işte ailede”*(K12). Katılımcıların 12'si babasının suç geçmişini belirtmiştir. Bir katılımcı *“Babam ben ufakken cezaevine girdi. Sonra da birkaç suça karıştı. Kardeşlerimin cezaevine girmişliği yok. Bizim aile de bir benim bir de babamın başı suçtan kurtulmuyor zaten. Sürekli başımız belada”*(K1) demiştir. Bir diğer katılımcı ise *“Babam suça karışmış bir insan. Cinayet işledi ama benimle arkadaş gibiydi. Çok iyi bir babaydı ama adam öldürdü. Uzun bir süre cezaevinde kaldı. Bizlere iyi davranırdı ama. Bir kere bile dayacağımı yemedim. Çok severdim babamı. Vefat etti geçen yıl. Ben de o ara cezaevindeydim. Uzun süre cezaevinde kaldığımdan sağlığı kötüydü zaten. Severdim ama babamı”*(K32) şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Ailede Uyuşturucu Madde/Alkol Kullanımı

Katılımcıların 28'i babasının alkol kullandığını belirtmiştir. Bu konuda bir katılımcının görüşü şu şekildedir: *“Daha öncesine gidersek 8 yaşında sigara ve alkole başladım ilkokul da. Babam alkölü çok içerdi bende ondan görüyordum. Dedim babam içeriyor bende içeyim. O zaman insan örnek alıyor tabi babasını. Bende ondan gördüklerimi yapıyordum”*(K1). Bir başka katılımcı ise, *“Babam çok alkol içer alkoliktir kendisi. Bütün eline geçen parayı da alkole verir. Aslında onun burada olması lazım. Ben keyif için esrar içerken yakalandım buraya yolladılar. Ben bağımlı değilim ki. Babam tedaviye gitti mesela alkol tedavisine uzun süre yattı hastane de ama hala içeriyor bırakmadı alkölü. Ben onun gibi değilim arada sırada keyif için içenlerdenim”*(K34). Öte yandan katılımcıların 15'i kardeşinin uyuşturucu madde kullandığını belirtmiştir. Bir katılımcının ifadesi şu şekildedir: *“Biz ağabey kardeş çok sıkıntı yarattık uyuşturucudan dolayı. Ağabeyim de uyuşturucu kullanıyordu sonra bende merak ettim başladım. Ağabeyim al zorla iç demedi tabi ama insan merak ediyor nedir diye. Şimdi hala kullanıyorum mesela. İlaç tedavisi görüyorum bırakmak için. Buraya gelme nedenim de uyuşturucu zaten. Uyuşturucu dediysem eroin falan değil esrar içiyorum sadece ama birkaç defa bonzai de içmişliğim var”*(K37).

Parçalanmış Aile Yapısı

Katılımcıların 41'i anne babasının beraber olduğunu, 13'ü boşandıklarını, 6 katılımcı ise babasının vefat ettiğini ifade etmiştir. Katılımcıların tamamı boşanma sonrası annesiyle birlikte kaldığını ve ekonomik sıkıntı yaşadıklarını şu sözlerle ifade etmişlerdir: *“Annemle babam ayrılınca ben annemle kaldım. Babam varken iyi kötü hayatımıza devam ediyorduk sonradan çok fakirleştik. Annem ev hanımıydı sonradan temizliğe falan gitti bizde çalışmaya başladık öyle toparladık biraz”*(K45). Bir diğer katılımcı ise *“Annem babamdan boşanınca maddi yönden zorlandık. Sonra annem bulaşıkçılık yaptı bir dönem. Kardeşlerimle ben işe güce başlayınca çalışmayı bıraktı. Babamla hiç görüşmüyorum mesela. Başkasıyla evlendi annemden sonra”*(K43) şeklinde görüşünü belirtmiştir. Buna ek olarak, katılımcıların tamamı üvey ebeveyn ile ilişkilerinin iyi olmadığını ifade etmişlerdir. Bir katılımcının ifadesi şu şekildedir: *“Üvey babamla aram kötüydü. Ben hiç onu baba gibi görmedim. O da beni kızı gibi. En azından ben böyle hissediyorum yani sevilmediğimi anlıyorum”*(K48). Diğer bir katılımcı ise, *“Babamla önceden aram iyiydi de sonradan bozuldu. Evli şuanda babam başka birisiyle. Ondan da çocuğu var. Evli olduğu kadın babamı bana karşı doldurdu şimdi aramız açık babamla. Kadımla zaten aramız hiç iyi olmadı”*(K22) şeklinde görüşünü belirtmiştir. Öte yandan, katılımcılardan biri boşanma sonrasında ebeveynlerinin yeniden evlendiğini ve üvey anne ve babası tarafından istenmediğini şu sözlerle ifade etmiştir: *“Annemle babam ben çocukken çok mutluydular. Daha sonra ben 18 yaşındayken babam başka biriyle evlendi. Bir iki yıl sonra annemde biriyle evlendi. Bende ondan sonra bir daha görüşmedim ikisiyle de. Evlendikleri insanlarda beni istemedi zaten. Bende hiç hoşlanmadım onlardan. Bir süre sokakta yattım, kalktım onlarla yaşamamak için. Sonra mecburiyetten döndüm annemin yanına. O aralar yaşımızda küçüktü tabi. Şimdi çalışıyorum çok şükür. Muhtaç değilim hiçbirine”*(K45).

Bununla beraber gençler, ebeveynlerinden birini kaybettiklerinde suçluluk duygusu geliştirebilirler. Katılımcılardan biri, ölüm olayıyla birlikte psikolojisinin bozulduğunu şu sözlerle dile getirmiştir: *“Biraz asabiydim biran da öfkelenirdim çok sinirliydim ben. Babamın vefatından sonra iyice sinirlerim bozuldu. Ben adam yaraladım sebebini anlatayım adam ne baktın dedi bana durup dururken, bende sana mı baktım dedim sonra bıçak çekti derken olan oldu. Sırf bu*

yüzden cezaevine girdim ben. O dönem babamı kaybetmiştim çünkü. Babamın ölümü çok sinirli yapttı beni”(K30).

Kalabalık Aile

Suç davranışının nedenlerinden bir diğeri ise kalabalık aile yapısıdır. Bu araştırmada katılımcıların kalabalık nüfusa sahip oldukları tespit edilmiştir. Katılımcıların, kardeş sayılarına ilişkin kendi ifadelerinden bir kaçı şu şekildedir; “7 kardeşiz biz. Bir ablam var evli çalışmıyor. 5 tane de ağabeyim var. Ağabeylerim memlekette sanayi de çalışıyorlar babamla birlikte. Ablam evli, ev hanımı, evde çocuklarına bakıyor”(K46). Bir diğeri katılımcı ise “9 kardeşim var, beşi kız hepsi evli ve çalışmıyorlar, diğeri de erkek onların hepsi çalışıyor”(K38) demiştir. Buna ek olarak katılımcılar arasında anne veya babasıyla görüşmeyenler, üvey kardeşleri de olabileceğini şu sözlerle ifade etmişlerdir: “Aslında benim kardeş olayım çok karışık. Şimdi şöyle öz 5 kardeşim var. 2 ablam var onlar çalışmıyor, evliler. 3 ağabeyim hurda işinde babamla beraber çalışıyorlar. Babam annemden ayrıldıktan sonra iki kere daha evlendi. O kadınlardan da çocukları olmuş diye duyduk. Kesin bir bilgim yok görüşmüyoruz çünkü babamla ondan kaç üvey kardeşim var bilmiyorum”(K51). Bir başka katılımcı ise “Biz 7 kardeşiz. 5 ağabeyim 1 kız kardeşim var. Babam evlendi ama sanırım o kadından da var kardeşim. Ben kardeş gibi görmediğim için onu adı üstün de baba bağı var diye kardeş diyoruz işte. Kaç çocuğu oldu sonradan bilmiyorum ama. Görüşmem ben babamla. Bazen bayram da, seyranda arıyorum kısa konuşup kapatıyorum işte”(K37) demiştir.

Göç

Araştırmaya katılanların 58’i ailesinin göç ettiklerini belirtmiştir. Katılımcıların, göç etme nedenlerine ilişkin kendi ifadelerinden bir kaçı şu şekildedir; “Aslen Bitlisliyiz biz. Köken olarak Bitlis ama babam iş dolayısıyla İstanbul’a gelince bizde burada doğduk. Ben hiç görmedim Bitlis’e gitmedim yani hiç. Hep İstanbul’daydım”(K36). Diğeri bir katılımcı “İstanbul doğumluyum ben. Doğma büyüme buralıyım. Annemle babam Muş doğumlular. Buraya çalışmak için gelmişler”(K2) demiştir. Buna ek olarak 2 katılımcı, ailesinden bağımsız tek başına İstanbul’a yerleştiğini ifade etmiştir. Bu çerçevede tek başına İstanbul’a yerleşen gençlerin yaşam koşullarının bu süreci ailesi ile beraber yaşayanlara göre daha kötü olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların, bu süreçte yaşadıklarına ilişkin kendi ifadeleri şu şekildedir: “Mardin’de yaşadım. Nezih bir çevreydi, herkes birbirini tanıyordu. Akrabalık, mahalle bağları daha güçlüydü, hep iyi çocuklarla takıldım. Sonra kendim iş için İstanbul’a yerleştim. Ailemin durumu hiç iyi değildi benim. Burada iş imkânları daha fazla diye geldim. Çocuk yaşta başladık çalışmaya. İlk geldiğimde aç kaldığım zamanlarda oldu. Kalacak yerim bile yoktu. Çok yattım sokakta orada burada ben. Ne gördüysem zaten bütün pisliği o zaman gördüm. Arkadaşlarım da düzgün çocuklar değillerdi. Onlardan da etkilendim sanırım”(K11). Bir başka katılımcı ise, “Urfa’daydım 17 yaşına kadar. Sonra iş için geldim buraya ailem hala Urfa’da benim. Urfa iyi bir yerdi sessiz bir yerde büyüdük biz, herkes birbirini tanırdu ederdi. Garibanların olduğu bir mahalleydi zaten kimsenin birbirine zararı yoktu, herkes ekmeğinin peşindeydi. Burası tam tersi ama. Buralar büyük şehirler ölsen kalsan kimsenin haberi olmaz. Ailemin de durumu iyi değil zaten. Onlara da yük olmak istemedim açıkçası. Kendi ayaklarımın üzerinde durmaya çalıştım hep. Çok kötü ortamlarda gördüm ben. Sokaklarda neler oluyor neler dönüyor bir görseniz. Ama şimdi İstanbul’a ilk geldiğim zaman ki gibi değilim artık. Gözüm açıldı benimde. İlk zamanlar çok zorlandım burada, kimseyi tanımam etmem çok rezillik yaşadım İstanbul’da,

arkadaşlarımdan da çok kazık yedim ama şimdi toparladım kendimi gitmem artık buradan”(K51) şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Öte yandan, göç eden yoksul ailelerin çocuklarının temel ihtiyaçlarını karşılayamadıkları ve uyum sorunu yaşadıkları tespit edilmiştir. Bir katılımcı “Gariban bir ailede yetiştik biz. 6 kardeşiz. İstanbul’a geldik ailecek çalışmak için. Annem çalışmazdı babam hurdacılık yapardı. Çok fakirdik, çok yokluk çektik İstanbul’da. Çok aç kaldığımızı bilirim ben. Bana dersin fakirlikle bu halimizin alakası var mı diye var tabi derim. Belki zenginin çocuğu olsaydık hayatımız çok farklı olacaktı. Suçlu olmayacaktık böyle perişan olmayacaktık. Zaten ne yaptysak perişanlıktan yaptık”(K51) demiştir. Bir başka katılımcı ise “Ben çocukken İstanbul’a geldi ailem. Ben hep burada büyüdüm yani. Babam çalışmak için İstanbul’a gidelim dedi. Burada da kendimizi maddi yönden toparlayamadık. Kardeşlerim olsun babam olsun hepimiz çalıştık geçinebilmek için. Çocukluktan beri görmediğimiz ortam kalmadı. Sanayide çalıştım, manavda çalıştım, inşaatta çalıştım. Her şeyi gördük yaşadık bu ortamlarda”(K42) şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Denetimli Serbestlik Sistemine İlişkin Bulgular

Katılımcıların 36’sı sistemi yetersiz bulduğunu belirtmiştir. Katılımcıların çoğunluğu bireysel görüşmeler ve grup çalışmalarına gelebilmek için iş yerinden izin almakta zorlandıklarını şu sözlerle ifade etmişlerdir: “İşten izin alma gibi bir sorunum var. Ben yarın gelmeyeceğim diyorum patron surat asıyor. Diyorum ben sana söylemişim ama durumumu. Şimdi ben işimden olursam nasıl geçineceğim? Buraya gelip gitmek bile yol parası. Patrona yalan söylemekten bıktım artık. Bazen denetime gidiyorum demiyorum da çocuk hastalandı falan deyip izin istiyorum”(K16). Diğer bir katılımcı ise “Evedkilere yalan söyle iş yerine yalan söyle. Bu durum çok zorluyor artık beni. Yalan bulamıyorum artık. Babamlardan gizliyorum buraya geldiğimi. İş yerinden de gizliyorum olur ya patron sıkıntı çıkartır belki diye. E görüşmeler için gelirken de izin alırken sıkıntı çıkartıyor bazen patron. Artık arkadaşlara danışıyorum bugün ne yalan uydurayım diye. Ben de yalan tükendi diyorum güliyorlar”(K45) demiştir. Öte yandan, katılımcılardan bazıları denetimli serbestlik cezası aldığı için ebeveynleri tarafından şiddet gördüğünü belirtmiştir. Katılımcıların, gördükleri şiddete ilişkin kendi ifadelerinden bir kaçı şu şekildedir: “Önce anneme söyledim denetimli serbestlik cezası aldığımı. Bir tokat attı bana. Sonra babam duydu o da evden yolladı o gece beni. Şimdi aramız düzeldi Allaha. Anlattım onlara denetimlinin ne olduğunu sonra affettiler beni. Önceden cezaevi gibi bir şey sandılar burayı”(K47). “İlk başta babama söylemedim. Annem duyunca babama anlatmış olayı. Babam çok despot bir adam. Denetimliye her gelişimde bir ton hakaret ediyor. Rezil olduk senin yüzünden diyor”(K58). Diğer bir katılımcı ise “Annem duyunca bir şey demedi. Bir daha yapma dedi. Cezaevine girmeyeceğim anne deyince sakinleşti biraz. Ama babam çok kızdı baya tartıştık evde. Aramız açıldı. Çok ağır konuştu bana çünkü o gün. Annem falan girdi araya. Sonra baktı eve gelmiyorum aradı işte gel tamam affettim bir daha yapma dedi”(K50). Yine sistemi yetersiz bulduğunu belirten katılımcılardan bazıları, denetimli serbestlik bürosuna ulaşımın maddi nedenlerden dolayı güç olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların üzerinde durduğu en temel sorunun kuruma ulaşabilmek olduğu tespit edilmiştir. Bir katılımcı “Her şeyi geçtim de benim iş yerim Levent’te, evim bu yakada. Ben nasıl gelip gideceğim buraya. Rezil oldum yollarda artık. Maddi manevi bittim bu süreçte”(K38) demiştir. Bir başka katılımcı ise, “Bence en önemli sorun buraya gelip gitmek. Yol parası vermek çok fazla yük oluyor bana. Buna bir çare bulsunlar. Servis gibi bir şey ayarlasınlar. Ücretsiz gelip gidelim”(K50) şeklinde düşüncesini ifade etmiştir.

Diğer yandan, katılımcıların 19'u grup çalışmaları ve bireysel görüşmelere katılmadıkları ya da geç kaldıkları takdirde tekrar cezaevine gönderileceklerini, mecbur kaldıkları için sisteme dahil olduklarını ifade etmişlerdir. Bir katılımcı "Denetimlim bir bitsin bir daha suça falan bulaşmam ben. Tövbe ettim. Cezaevine atacaklar korkusuyla geliyorum buraya"(K23). Bir başka katılımcı ise "Ben buraya bir şeyler öğrenmek için gelmiyorum şahsen. Ben mecburiyetten geliyorum. İşin ucunda tekrar cezaevine girmek var çünkü. Zaten diyorum şu denetimlim bir bitsin bir daha karışmam olaya, suça diyorum. Bu denetimli süreci çok yıprattı çünkü beni"(K43) demiştir.

Katılımcıların 5'i ise sistemi faydalı bulduğunu ifade etmiştir. Denetimli serbestlik sistemini faydalı bulduğunu belirten katılımcıların bazıları, cezaevinde olmadıkları için sistemden memnun olduklarını şu sözlerle ifade etmişlerdir: "Buranın faydası cezaevinden çıkartmaları. Allah bir daha cezaevine düşürmesin. Ondan memnunum ben sistemden"(K20). "Gelmezsen eğer ceza yersin bu şekilde sorumluluk kazandıran bir yer burası sanırım. Sistem işliyor bence ama bazı zorlukları var ama yine de en iyisi bu. Ben bizlere faydalı olduğunu düşünüyorum. Hamt olsun Allah bunu çıkarandan çünkü şuan evimdeyim yoksa ben şuan cezaevinde olurum"(K35). Diğer bir katılımcı ise "Ben hala anlamadım ne olduğunu buranın, yarı cezaevi gibi bir şey burası. Cezaevinde olmaktansa bin kat daha iyi. Buradan çıkıp evime gidiyorum, özgürüm. Bence faydalı bir sistem"(K10) demiştir. Buna ek olarak katılımcılardan biri, sistemin kendisine sorumluluk kazandırdığını şu sözlerle ifade etmiştir: "Daha çok adapte oldum işime, gücüm. Saatleri, saniyeleri çok iyi takip eder oldum. Sorumluluk sahibi oldum diyelim. Buranın bana katkısı oldu. Mesela kötü bir şey yapacağım zaman denetimli serbestliğim var diyorum daha dikkatli olayım diyorum. Ben normalde çok sinirli bir insanım. Burası olmasa başka şeyler yapabirdim mesela. Husumetim olan kişilere hesap sormaya gidebilirdim ama burası engel oldu ona. Denetimlim yanmasın diye kendimi frenliyorum. Ben faydasını gördüm buranın"(K35). Sistemi faydalı bulan bir diğer katılımcı ise sistemin kendisine askerliği anımsattığını, dolayısıyla tekrar kurallara bağlı olarak yaşamaya başladığını şu sözlerle belirtmiştir: "Ben kendimi askerde sanıyorum. Orada da kurallar vardı. Böyle düşününce biraz rahatlıyorum en azından diyorum içimden nasıl askerliğin bitti burasıda bitecek. Sayılı gün çabuk geçer diyorum kendi kendime"(K42). Öte yandan katılımcılardan biri, ailesiyle sorunlarını paylaşmadığını, bu nedenle rehberlik danışmanıyla konuşarak rahatladığını şu sözlerle ifade etmiştir: "Ben buraya geldiğim zaman rahatlıyorum mesela. Neden dersen bir sürü yeni insanla tanıştım önceden tanımadığım etmediğim. Oturup dertleşiyoruz burada. Terapi gibi oluyor. Çoğu da benim gibi çok çekmişler bu hayattan. Birbirimizi anlıyoruz yani. Danışmanlık hizmeti de iyi geliyor bana. Psikolog bir hanım var ona anlatıyorum her şeyimi. İnsanın ailesiyle paylaşmadığı şeyler olunca çok sıkıntı yaratıyor. Burada bu sıkıntıyı atıyorum. Arkadaşlarım da var artık burada. Mesela sizinle de konuşmak çok iyi geldi bana. Hep böyle gelseler bizlerle konuşsalar keşke. Eğitimli insanlarla konuşmak bir başka oluyor tabi. Bu anlattıklarımın inşallah faydalı olur sizin çalışmanıza. Suç önemli bir konu tabi. Uyuşturucu konusu hele bence ülkenin en büyük sorunu"(K28).

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada, katılımcıların sosyoekonomik statüsü düşük ailelerden geldikleri tespit edilmiştir. Ebeveynlerin çocukların ihtiyaçlarını karşılayan en önemli kişiler olduğu düşünülürse, sosyoekonomik düzeyi düşük anne babaların çocukların eğitim ve temel gereksinimleri konusunda yetersiz kalacakları düşünülebilir. Bununla birlikte

katılımcılar okula gitmeleri konusunda ebeveynlerinden destek almadıklarını ifade etmişlerdir. Dolayısıyla, gençlerin eğitimlerine devam etmemeleri boş zamanlarının artmasına yol açmıştır. Benzer şekilde Akdeniz ve Üzümcü'nün Kars Kapalı Cezaevi'nde 63 kişiyle yaptıkları araştırmada, suç davranışı ve ekonomik durum arasındaki ilişki incelenmiştir. Katılımcıların %10'u çocukluk döneminde ekonomik açıdan sorun yaşamadığını, %71,4'ü ise maddi sorunlar yaşadığını ifade etmiştir (Akdeniz ve Üzümcü, 2013: 136). Yine Aldemir'in suç işleyen gençlerle yaptığı bir araştırmada, gençlerin %72,7'sinin ailesinin ekonomik yönden zayıf olduğu, %10,3'nün ise ekonomik durumunun iyi olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Aldemir, 2010: 99).

Öte yandan, ebeveynlerin çalışma hayatları incelendiğinde, annelerin çoğunlukla ev hanımı olduğu, babaların ise eğitim gerektirmeyen işlerde çalıştıkları saptanmıştır. Sevinçok'un cezaevinde yapmış olduğu bir çalışmada da, katılımcıların anne-babalarının %92'sinin ilköğretim ve altı eğitim düzeyine sahip oldukları tespit edilmiştir (Sevinçok, 2008: 47). Bal'ın Van, Isparta ve Antalya'da yapmış olduğu çalışmada ise, suç işleyen gençlerin annelerinin çoğunlukla ev hanımı, babalarının ise %30'unun işçi ya da esnaf olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Bal, 2004: 153).

Katılımcılar arasında parçalanmış aileye sahip kişilerin olduğu görülmektedir. Parçalanma sonucunda yaşanan ekonomik sorunlar, bununla birlikte üvey ebeveyn olan olumsuz ilişkiler gençlerin suç işlemelerinde etkili olabilmektedir. İçli'nin, Ankara ve İstanbul'da suça sürüklenen 1526 çocukla yaptığı araştırmada, çocukların %26,6'sının anne ve babasının boşanmış olduğu sonucuna ulaşılmıştır (İçli, 2009: 48). Yine Kanada'da 3300 çocuk üzerinde yapılan araştırmada, tek ebeveynli ailelerin uyuşturucu madde kullanan çocuklara sahip oldukları tespit edilmiştir (Hawkins, 1996: 92). Ülkemizde 80 cezaevinde suça sürüklenmiş çocuk ile yapılan araştırmada ise, 732 çocuktan 279'unun babasız, 68'inin annesiz, 145'inin ise hem baba hem de annesiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Malik, 1931: 27). Yavuzer'in Elazığ, İzmir ve Ankara Çocuk İslahevlerinde suça sürüklenen çocuklarla yapmış olduğu bir araştırmada, çocukların %22'sinin parçalanmış aileden geldiği belirtilmiştir (Yavuzer, 1992: 151).

Öte yandan, katılımcıların birçoğu aile üyelerinden şiddet gördüklerini belirtmişlerdir. Aile içinde şiddete şahit olmak özellikle yetişkinlik döneminde gençlerin de aile içi şiddet faili olmalarında etkili olabilmektedir. Benzer şekilde Currie ve Tekin tarafından yapılan çalışmada, aile içinde şiddete maruz kalmanın, gençlik döneminde suç işleme olasılığını arttırdığı saptanmıştır (Currie ve Tekin, 2012: 13). Yine Seyhan ve Zincir'in tutuklu/hükümlü gençlerle yaptıkları araştırmada, gençlerin %93,2'sinin ebeveynlerinden şiddet gördükleri belirtilmiştir (Seyhan ve Zincir, 2009: 16). Görgülü ve Cankurtaran Öntaş'ın genç suçluluğu ve aile yapısı ilişkisini inceledikleri çalışmada da, aile yapısının gençlerin suç işlemelerinde önemli bir faktör olduğu tespit edilmiştir (Görgülü ve Cankurtaran Öntaş, 2013: 59-82). Okorodudu'nun ailelerle yaptığı araştırmada ise, gençlik döneminde olan ve suç işlemeyen gençlerin daha uyumlu, kontrol konusunda daha bilinçli, reddedici olmayan ve evde eşit haklara sahip ebeveynlere sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Okorodudu, 2010: 58-86).

Araştırma kapsamında, katılımcıların aile üyeleri arasında uyuşturucu madde/alkol kullanan, suç işleyen ve cezaevi deneyimi olan kişilerin olduğu tespit edilmiştir. Ailede

suç işleyen, alkol/uyuşturucu madde kullanan kişilerin bulunması gencin olumsuz rol modeli örnek almasına neden olabilmektedir. Bilgiç'in, mahkumların suç işleme nedenlerini incelediği anket çalışmasında, katılımcıların 381'i aile üyeleri nedeniyle suç işlediklerini belirtmiştir (Bilgiç, 2012: 127). Yine Nijhof ve diğerlerinin, suça sürüklenmiş çocuklarla yaptıkları çalışmada, çocukların %34'ünün 1, %17'sinin ise iki ebeveyninin de suç işleyen kişiler olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Nijhof, vd., 2009: 893-908). Isparta ilinde suça sürüklenen çocuklar üzerinde yapılan bir çalışmada ise çocukların %55'inin ailesinde suç işlemiş bireylerin bulunduğu tespit edilmiştir (Bal, 2004: 98). Farrington ve diğerlerinin çalışmasında genç suçluluğunun daha önce suç işlemiş kişilerin bulunduğu ailelerde yoğunlaştığı ve yakın akrabaların çocukların suç işlemelerinde etkili olduğu saptanmıştır (Farrington vd, 2001: 592).

Bu çalışmada, katılımcıların çoğunluğu kalabalık ailelerden geldiklerini belirtmişlerdir. Kalabalık aileye sahip olmak, anne-babaların çocuklarını denetleme ve kontrol etmelerinde yetersiz kalmalarına, dolayısıyla gençlerin arkadaş gruplarının etkisiyle daha çok suça maruz kalmalarına neden olabilmektedir. Nazlıdır'ın tutuklu kişilerle yaptığı çalışmasında, araştırma grubundakilerin %69,8'inin en az beş kişilik aileye sahip olduğu tespit edilmiştir (Nazlıdır, 2010: 79). Yine Yavuzer'in çalışmasında, suça sürüklenen çocukların beş veya daha fazla kardeş sayısına sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Yavuzer, 1997: 158). Uzun'un Ankara'da 170 suça sürüklenmiş çocuk üzerinde yaptığı çalışmada da, suça sürüklenen çocukların %36,5'inin 1-3 , %41,8'nin ise 4-6 arası kardeş sahibi olduğu tespit edilmiştir (Uzun, 2015: 91).

Araştırmada ebeveynlerin çoğunlukla göç ile İstanbul'a yerleştikleri tespit edilmiştir. Göçle gelenlerin kente alışmada güçlük çekmeleri ve göçün ilk yıllarında yaşanan maddi sıkıntılar, göçün gençlerin suç işleme nedenleri arasında sayılabilir. Çifci'nin cezaevinde yapmış olduğu çalışmada, katılımcıların anne-babalarının doğum yerlerinin farklı olduğu saptanmıştır (Çifci, 2008: 99). Yine İçli'nin 8-18 yaş aralığında 1526 genç ile yaptığı çalışmada, katılımcıların suç işleme nedenlerinden birinin göç olgusu olduğu sonucuna ulaşılmıştır (İçli, 2009: 53). Oktik'in Sultangazi'de yaşayan gençlerle yapmış olduğu çalışmada da, katılımcıların çoğunluğu ailelerinin göç ile İstanbul'a geldiklerini ifade etmişlerdir (Oktik, 2016: 6). Yine Erkan ve Erdoğan tarafından yapılan çalışmada, ailelerin kırdan kente göç etmiş olmasının suçun en temel nedenlerinden biri olduğu belirtilmektedir (Erkan ve Erdoğan, 2006: 79).

Araştırmaya katılanların denetimli serbestliğe ilişkin görüşleri incelendiğinde, katılımcıların bireysel görüşmeler ve grup çalışmalarına gelebilmek için iş yerinden izin almakta zorlandıkları tespit edilmiştir. Benzer şekilde Kahraman'ın, denetime tabi tutulan kişilerle yaptığı çalışmada, katılımcılara sisteme ilişkin düşünceleri sorulmuştur. Katılımcıların %38,3'ü yasal zorunluluk nedeniyle programa katıldıklarını ifade etmiştir (Kahraman, 2015: 52). Dağdelen'in yapmış olduğu bir araştırma ise katılımcıların çoğunluğu sistemden memnuniyet duymadıklarını ve bireysel görüşmelere zorunlu oldukları için geldiklerini ifade etmişlerdir (Dağdelen, 2017: 143). Eryalçın'ın denetime tabi tutulan kişilerle yaptığı çalışmada da, bazı gençler denetimli serbestlik sistemindeki değişim ile ilgilenmediklerini; sürecin kendileri için sadece imza yükümlülüğünden ibaret olduğunu belirtmişlerdir (Eryalçın, 2020: 282). Çınar'ın çalışmasında ise bireyler denetimli serbestliğe gelmenin işlerini engelleyen bir durum olduğunu ifade etmişlerdir.

(Çınar, 2015: 89). Öte yandan bu araştırmada, sistemden memnun olan katılımcılar imza yükümlülüğünün kendilerine sorumluluk kazandırdığını ve bireysel görüşmelerin faydalı olduğunu belirtmişlerdir. Benzer şekilde Fidan'ın denetimli serbestliğe tabi tutulan 124 kişiyle yaptığı araştırmada, katılımcıların %50'si imza yükümlülüğünün olması gerektiğini belirtirken, %25,3'ü imza atmanın hiçbir yararı olmadığını, %24,1'i ise az yararlı olduğunu ifade etmiştir (Fidan, 2016: 98). Yine Çınar'ın denetimli serbestliğe tabi tutulan bireyler üzerinde yaptığı çalışmada, katılımcıların rehabilitasyon hizmetlerinin aileyle iletişimlerinde olumlu yönde etkili olduğu saptanmış (Çınar, 2015: 89-90). Eryalçın'ın çalışmasında ise araştırmaya dahil olan gençlerin denetimli serbestlik uzmanı ile olumlu ilişkiler geliştirdikleri, bireysel görüşmelerde değer görme, kabul edilme gibi ihtiyaçlarının karşılandığı tespit edilmiştir (Eryalçın, 2020: 279). Ada ve Peker'in denetimli serbestliğe tabi tutulan bireyler üzerinde yaptığı çalışmada da, katılımcıların çoğunluğu sistemden memnun olduklarını belirtmiştir. Çalışmada, katılımcıların sistemden memnun olmalarının nedenleri; aile yaşantılarının devam etmesi ve sosyal çevrelerinden koparılmadan cezalarını çekmeleri olarak tespit edilmiştir (Ada ve Peker, 2012: 434).

Sonuç olarak; yapılan araştırmada aile yapısının suç davranışında önemli bir etkiye sahip olduğu saptanmıştır. Buna göre ailede ekonomik yetersizlikler, ebeveynlerin düşük eğitim seviyesi, aile içinde şiddete maruz kalmak, ailenin parçalanması, ailede alkol ve madde kullanımı, aile çevresinde suçlu kişilerin varlığı ve ailenin göç etmesi gibi ailesel faktörlerin gençlerin suç davranışı için önemli olduğu tespit edilmiştir. Öte yandan, gençlerin denetimli serbestlik sistemine ilişkin düşünceleri incelendiğinde, sistemin geliştirilmesine ihtiyaç duyulduğu hususu ortaya çıkmıştır.

Yazar Katkıları/ Author Contributions

Çalışmanın Tasarlanması | Design of Study: ZŞD (%50), NO (%50)

Veri Toplanması | Data Acquisition: ZŞD (%100), NO (%0)

Veri Analizi | Data Analysis: ZŞD (%100), NO (%0)

Makalenin Yazımı | Writing up: ZŞD (%50), NO (%50)

Makale Gönderimi ve Revizyonu | Submission and Revision: ZŞD (%50), NO (%50)

Finansman/ Grant Support

Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. | The authors declared that this study has received no financial support.

Çıkar Çatışması/ Conflict of Interest

Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir. | The authors have no conflict of interest to declare.

Kaynakça / Reference

Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifleri Genel Müdürlüğü, Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı. 2012-2017 Yılları Arası Denetimli Serbestlik Daire Başkanlığı Tarafından İncelenen Toplam Dosya Sayısı. www.cte-ds.adalet.gov.tr.

Ada, Ş. ve Peker, A. (2012). Tedavi ve Denetimli Serbestlik Tedbiri Uygulamasının Etkililiğinin İncelenmesi (Sakarya İli Örneği). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16 (1): 425-438.

Akdeniz, S. ve Üzümcü A. (2013). Suç ve Sosyo-Ekonomik Değişkenler Arasındaki Bağımlılık İlişkisi: Kars Cezaevi Üzerine Bir İnceleme, Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 4(6), 115- 138.

Aldemir, A. (2010). Çocuk Suçluluğu Profili. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi. İstanbul.

Apaydın, C. ve Kaplan H. (2019). Ceza İnfaz Sistemi ve Denetimli Serbestlik, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 5(2), 185-207.

Bal, H. (2004). Çocuk Suçluluğu, Fakülte Kitabevi, 1. Baskı, Isparta.

Başpınar, T. (2008). Türkiye’de Öldürme ve Yaralama Suçundan Hüküm Giyenlerin Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Özellikleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Polis Akademisi. Ankara.

Bilgiç, Ş. (2012). Hapsedilme, İyileştirme ve Yeniden Suç İşleme. Ankara: Vadi Yayınları.

Currie, J & Tekin, E. (2012). Understanding the Cycle Childhood Maltreatment and Future Crime, The Journal of Human Resources, 47(2), 509-549.

Çınar, A. (2015). Denetimli Serbestlik Sistemindeki Rehabilitasyon Hizmetlerinin Hükümlülerin Yeniden Sosyalizasyonu Sürecine Etkileri: Aydın Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi. Aydın.

Çıfci, G., E. (2008). Kapkaç Suçundan Hüküm Giyenlerin, Sosyo-Demografik Özellikleri, Sosyal Dışlanma Süreçleri, Suç ve Diğer Sapma Davranışlar Açısından Değerlendirilmesi Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.

Çoban, S. (2012). Sosyal Çevrenin Etkilerinin Çocukların Suç ve Problemleri Davranışları ile İlişkileri. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.

Dağdelen, G. (2017). Ankara İlinde Denetimli Serbestlik Yükümlülerinde Suç Tekrarı. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.

Dannerbeck, A. (2005). Differences in Parenting Attributes, Experiences, and Behaviors of Delinquent Youth with and without a parental History of Incarceration. Sage Journals, 3(3), 199-213.

Demir, B. (2016). Türkiye’de Suç Oranlarının İller Arası Etkileşiminin Mekânsal Ekonometri Yaklaşımına Göre İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi. Sivas.

- Demirel, P. (2017). Yetişkin Suçluluğuna Neden Olan Sosyoekonomik Faktörler Yayınlanmamış Doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- Dolu, O. (2012). Suç Teorileri: Teori Araştırma ve Uygulamada Kriminoloji. 4. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Dönmezer, S. (1994). Kriminoloji, 8. Bası. İstanbul: Beta Basım.
- Erkan, R. ve Erdoğan, M. Y. (2006). Göç ve Çocuk Suçluluğu. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 3(9), 79-90.
- Eryalçın, M. (2020). Denetimli Serbestlik Hizmeti Alan Gençlerin ve Hizmet Sunan Uzmanların Denetimli Serbestlik Uygulamalarına İlişkin Değerlendirmeleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi. Ankara.
- Farrington, D., P. (2010). Family Influences on Delinquency. Springer, D. W. and Roberts, A. R. (Ed.). Juvenile Justice and Delinquency, 203-222. Jones and Bartlett Publishers.
- Farrington, D., P., Jolliffe, D., Loeber, R., Stouthamer-Loeber, M & Kalb, L.M. (2001). The Concentration of Offenders in Families, and Family Criminality in The Prediction of Boy' Delinquency, Journal of Adolescence, 24(5), 579-596.
- Fidan, D.,N. (2016). Denetimli Serbestlik Sisteminin Toplumsal Uyum Sürecine Etkisi: Bolu Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi. Bolu.
- Fry, J. A. (2010). Change in Family Structure and Rates of Violent Juvenile Delinquency (Master's Thesis), Virginia University, Virginia
- Görgülü, T. ve Cankurtaran Öntaş, Ö. (2013). Hükümlülerin Suç Davranışının Nedenlerine ve Suç Davranışı Risk Faktörlerine İlişkin Düşünceleri. Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 24(2): 59-82.
- Hawkins, J. D. (1996). Delinquency and Crime: Current Theories. Cambridge: Cambridge University Press.
- İçli, T. (2009). Çocuk Suç ve Sokak Sokakta Yaşayan Suç İşleyen ve Suça Maruz Kalan Çocuklar. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Genel Yayın No:142, Ankara.
- Kahraman, U., Z. (2015). Madde Kullanım Suçlarında Denetimli Serbestlik Tedbiri Uygulamasının Etkinliğinin Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi. İstanbul Üniversitesi. İstanbul.
- Karataş, Z. (2017). Çocuklara Yönelik Denetimli Serbestlik Uygulamalarında Sosyal Hizmet Müdahalesinin Önemi, Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, 1(1), 1-20.
- Malik, H. A. (1931). Türkiye'de Suçlu Çocuk. Ankara: Hakimiyeti Milliye Matbaası.
- Nazlıdır, M. (2010). Kasten Adam Öldürme ve Teşebbüs Suçlarında Psikososyal Özelliklerin İncelenmesi: Suç Analizi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Ankara.

Nijhof, K. S., de Kemp, R. A. T., & Engels, R. C. M. E. (2009). Frequency and seriousness of parental offending and their impact on juvenile offending, *Journal of Adolescence*, 32(4), 893-908.

Oktik, N. (2013). Sosyal Sapma ve Suçun Sosyolojisine Kuramsal Yaklaşımlar. Önkal, G., Sarı, Ö (Ed.). *Suçun Sosyolojisi Cezanın Felsefesi 1. Baskı*. 3-43. Ankara: Nobel.

Oktik, N. (2016). Gençlerde Suça Eğilim ve Bağımlılık. Oktik, N., G. Önkal, & Ö. Sarı (Ed.). *Suçun Sosyolojisi Cezanın Felsefesi 2. Baskı*. 1-18. Ankara: Nobel.

Oktik, N. (2018). Aile ve Toplum: Sosyolojik Yaklaşımlar. Oktik, N., Reşitoğlu, Ü., H. (Ed.). *Aileyi Anlamak: Disiplinler Arası Yaklaşım 1. Baskı*. 1-29. Ankara: Nobel.

Okorodudu, G. N. (2010). Influence of Parenting Styles on Adolescent Delinquency in Delta Central Senatorial District, *Edo Journal of Counselling*, 3 (1), 58-86.

Sevinçok, L. (2008). Çocuk, Ergen ve Genç Erişkinlerdeki Suçluluk: Bir Profil Araştırması. A. Solak (Ed.). *Suçla Mücadele Açısından Aile Eğitimi ve Denetimli Serbestlik*. Amasya Sempozyumu, İstanbul: Hegem Yayını.

Seyhan, D. ve Zincir, H. (2009). Tutuklu / Hükümlü Gençlerin Benlik Saygısı Düzeyleri ile Aile Özelliklerinin İncelenmesi ve Aralarındaki Korelasyonun Belirlenmesi, *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 5(19), 7-24.

Şahinli, K. (2012). Çocuk Suçluluğuna Sebep Olan Ailesel Faktörler: Ankara Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda Bulunan Tutuklu ve Hükümlü Çocuklar Üzerine Bir Çalışma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. T.C. Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Şenses, Ü. (2010). Türkiye’de Çocuk Suçluluğunun Nedenleri ve Önlenmesi: Adıyaman Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Uzun, Z. (2015). Suç ve Değer İlişkisi: Suça Sürüklenmiş Çocuklar Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi. Ankara.

Yavuzer H. (1992). *Çocuk ve Suç*. 6. Baskı. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Yavuzer, H. (1997). *Çocuk Psikolojisi*, 14. Baskı. İstanbul: Remzi Kitapevi.

Yokuş Seviük, H. (1998). Uluslararası Sözleşmelerdeki İlkeler Açısından Çocuk Suçluluğu ile Mücadelede Kurumsal Yaklaşım, İstanbul: Beta Yayınevi.